

Monitoring ziekten, plagen en onkruiden 1998 – 2004

Johanneke Wingelaar

Plantenziektenkundige Dienst, Afd. Geïntegreerde Gewasbescherming

De ontwikkeling van ziekten en plagen als gevolg van het toepassen van geïntegreerde gewasbescherming. Dat wil de agrarische sector graag in kaart hebben. De overheid wil weten wat de gevolgen van haar gewasbeschermingbeleid zijn op het vóórkomen van ziekten, plagen en onkruiden. Om hier zicht op te krijgen, heeft de Plantenziektenkundige Dienst in opdracht van het ministerie van LNV een Platform 'Monitoring ziekten, plagen en onkruiden' opgericht. Dit voorjaar is teruggekeken naar de ontwikkelingen in de periode 1998 – 2004.

Organisatie

Platform

Het Platform bestaat uit een stuurgroep met hieronder een zestal specifieke werkgroepen: akkerbouw (incl. maïs en grasland) en vollegrondsgroenten, glasgroenten en bloemisterij, bloembollen, fruit, boomkwekerij en bodemorganismen. In deze werkgroepen zitten deskundigen op het gebied van teelt en geïntegreerde gewasbescherming die uit onderzoek, voorlichting en praktijk komen. De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van LTO Nederland, het onderzoek, Nefyto, Agrodīs, de productschappen, DLV en Plantum.

Doel

Doel van het Platform is het signaleren van de ontwikkeling van ziekten, plagen en onkruiden die een negatief effect kunnen hebben op het bereiken van de doelen van het gewasbeschermingbeleid. Het gaat hierbij met name om de doelstellingen om de milieubelasting te verminderen en economisch perspectief voor de agrarische sector te behouden. Ziekten, plagen en onkruiden kunnen om verschillende redenen uitgroeien tot een probleem. Onder andere als gevolg

van verschuivingen in het pakket van toegepaste gewasbeschermingsmaatregelen, introductie van nieuwe soorten en de ontwikkeling of toename van resistenties tegen gewasbeschermingsmiddelen. Door een vinger aan de pols te houden kan een problematische ontwikkeling tijdig worden gesignaleerd.

Werkwijze

In het voorjaar 2005 zijn de werkgroepen voor het eerst bijeengekomen. Tijdens deze bijeenkomsten is teruggeblikt op de periode 1998 – 2004. (Het jaar 1998 is het referentiejaar voor de evaluatie van het bereiken van de doelstellingen uit de Nota Duurzame Gewasbescherming.) Werkgroepleden hebben aangegeven welke verontrustende ontwikkelingen zij zagen. Deze signalen zijn besproken, waarna de werkgroepen conclusies hebben getrokken die gerapporteerd zijn aan de stuurgroep. De stuurgroep heeft op basis van deze rapportages aanbevelingen en acties benoemd die nodig zijn om de gesignaleerde problemen aan te pakken.

Verontrustende ontwikkelingen

Klimaatsverandering

Een aantal verontrustende ontwikkelingen op het gebied van ziekten en plagen zijn het gevolg van de klimaatsverandering. Zo was de periode 1998 - 2004 relatief warm en werd een hogere insectendruk waargenomen. Insecten veroorzaakten over een langere periode gedurende het jaar schade omdat de ontwikkeling eerder in het voorjaar begon en er zich meer generaties per jaar ontwikkelden. Voorbeelden hiervan zijn de taxuskever in de boomkwekerij en trips in prei. Bovendien hebben plagen die zich normaal gesproken zuidelijker ophielden, zoals de perenprachtkever en de kersenvlieg, zich ook in Nederland gemanifesteerd. De nattere winters maakten de onkruidbestrijding in de boomkwekerij lastiger.

Krimpand middelenpakket

Een andere ontwikkeling die naar voren komt, is de versmalling van het middelenpakket waarmee ziekten, plagen en onkruiden bestreden moeten worden. Het wegvallen van effectieve (vaak breedwerkende) gewasbeschermingsmiddelen maakt de bestrijding lastiger. Bovendien heeft dit tot gevolg dat organismen de kop op steken die in het verleden geen probleem vormden. De wens naar selectieve of juist breedwerkende middelen verschilt per sector. Bij langjarige teelten, zoals in de fruitteeltsector, is het mogelijk om een evenwicht

ARTIKEL

op te bouwen tussen plaagorganismen en natuurlijke vijanden. Hier is grote behoefte aan selectieve correctiemiddelen om in te kunnen grijpen als het evenwicht verstoord is. Dit geldt ook voor de gewasbescherming in de vruchtgroenten onder glas waar biologische bestrijders ingezet worden. In andere sectoren is er juist een vraag naar breedwerkende middelen.

De gewasbeschermingsmiddelenindustrie, in de stuurgroep vertegenwoordigd door Nefyto, ziet mogelijkheden om te komen tot een breder effectief middelenpakket. Op toelatingsgebied, zo stelt zij voor, zou er soepeler omgegaan moeten worden met bijvoorbeeld de criteria op het gebied van deugdelijkeisen, de wijze van opstellen van het etiket en het

maximaal gebruik maken van de extrapolatietabel. Daarnaast beaamt de industrie dat het ook hun verantwoordelijkheid is om toelatingsen zo breed mogelijk aan te vragen.

Resistentieontwikkeling

In combinatie met de versmalling van het middelenpakket, is de resistentieontwikkeling een punt van zorg. Dit leidt tot een toename van het middelengebruik. Zo wordt resistentieontwikkeling tegen imidacloprid bij verschillende luizensoorten gemeld en zijn er stammen van *Septoria* en meeldauw resistent tegen de groep van de strobilurines. De toenemende specialisatie in de verschillende sectoren leidt ertoe dat veelal dezelfde middelen worden toegepast; resistentiemanagement is in de praktijk vaak niet mogelijk door

het smalle middelenpakket. Wel kan het optimale spuitmoment gekozen worden met behulp van waarschuwingssystemen.

Een aparte vorm van 'resistentieontwikkeling' is waargenomen in de bloembollenteelt. Uit onderzoek en praktijk komen de eerste signalen van een toegenomen warmtetolerantie bij aaltjes en bacteriën, waardoor de effectiviteit van de warmwaterbehandeling sterk vermindert. Deze niet-chemische behandeling is een sleutelfactor in de geïntegreerde gewasbescherming van veel bloembollen voor het opschonen van het uitgangsmateriaal. Hier heeft de sector zelf de verantwoordelijkheid om uitselectie van warmtetolerante aaltjes en bacteriën te voorkomen door zich aan de voorschriften voor de uitvoering van de warmwaterbehandeling te houden.

Schaalvergroting

Binnen alle sectoren is sprake van schaalvergroting. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de geïntegreerde gewasbescherming. Voorbeeld hiervan is het uitvoeren van de onkruidbestrijding door loonwerkers waardoor er niet het maatwerk geleverd wordt dat eigenlijk vereist is. Daarnaast ontbreekt soms de tijd om uitgangsmateriaal goed uit te zoeken en heeft het uitvoerend personeel vaak onvoldoende kennis over ziekten en plagen.

Dit laatste speelt sectorbreed. Projecten als 'Telen met Toekomst' en 'Strateg' werken al aan kennisontwikkeling en kennisdoorstroming. Een andere mogelijkheid om de kennis van telers over geïntegreerde gewasbescherming op een hoger peil te brengen, is via de kennisbijeenkomsten in het kader van het verlengen van spuitlicenties.

Schoon uitgangsmateriaal

Hoewel starten met schoon uitgangsmateriaal de eerste stap is in

de geïntegreerde gewasbescherming, blijkt in de praktijk het uitgangsmateriaal niet altijd ziektevrij te zijn. Dit wordt gesignaleerd voor o.a. appelbloedluis in appel en wittevlug en verschillende luizensoorten in uitgangsmateriaal voor de sierteelt.

Knolcyperus is door vijf van de zes werkgroepen als verontrustende ontwikkeling benoemd. Het onkruid heeft zich sterk kunnen verspreiden met uitgangsmateriaal van bloembollen (gladiool en lelie). Inmiddels hebben de productschappen de 'verordening bestrijding knolcyperus' aangescherpt. Daarnaast zouden telers zich meer bewust moeten zijn van de waarde van schone grond, zodat ze hiervoor hun verantwoordelijkheid nemen. Een voorbeeld hiervan is de motivatie van veeboeren om knolcyperus te bestrijden. Het verbinden van financiële consequenties aan besmettingen bij huurovereenkomsten en het bijhouden van de historie van het perceel, kan helpen bij het bewustwordingsproces.

Doorgaans bepaalt de markt de rassenkeuze in de glastuinbouw en zijn de resistentie-eigenschappen van rassen vaak van secundair belang. In de sierteelt is informatie over de gevoeligheid voor ziekten en plagen vaak ook niet beschikbaar. De teler wordt echter wel ge-

acht over de raskeuze na te denken bij het opstellen van zijn gewasbeschermingsplan. Plantum, de brancheorganisatie voor de sector plantaardig uitgangsmateriaal, bekijkt op welke wijze deze informatie toch beschikbaar kan komen voor de telers.

Regelgeving

In verschillende werkgroepen kwamen regelingen ter sprake die naast de gewenste effecten, ook ongunstige gevolgen voor de gewasbescherming hebben. Zo heeft de *cross compliance* regeling in maïs niet alleen een enorme stimulant aan de mechanische onkruidbestrijding gegeven maar heeft het ook geleid tot een verschuiving in het onkruidbestand met moeilijker te bestrijden wortelonkruiden als gevolg. Het mest- en mineralenbeleid stimuleert wel de teelt van een vanggewas ter voorkoming van stikstofuitspoeling, maar heeft negatieve gevolgen voor de aaltjesbeheersing. Als gevolg van het Besluit Glastuinbouw moeten telers een balans vinden tussen energiezuinige maatregelen en gewasbescherming: minder stoken betekent een hogere luchtvochtigheid waardoor schimmels meer kans krijgen.

Bodemorganismen

Een verontrustende ontwikkeling is de voortgaande verspreiding van

gevestigde quarantaineorganismen als *Meloidogyne chitwoodi* en *M. fallax* en aardappelcystenaaltje. Voor de exportpositie van Nederland is schone grond voor de productie van uitgangsmateriaal cruciaal. Om een beter beeld te krijgen van de verspreiding van dit soort organismen wordt verder aangesloten bij het Actieplan Aaltjesbestrijding van het Hoofdproductschap Akkerbouw.

Oplossingsrichtingen en vervolg

Om deze verontrustende ontwikkelingen tegen te gaan, zullen zowel overheid als bedrijfsleven moeten bijdragen aan oplossingen. Deze liggen onder andere op het gebied van kennisontwikkeling en kennisdoorstroming, schoon uitgangsmateriaal, ontwikkeling van een effectief middelenpakket en het nemen van preventieve maatregelen door de sector. Het Platform heeft hiervoor aanbevelingen gedaan aan het beleid en acties benoemd voor de betrokken stuurgroepen.

Dit najaar staat een vervolgbijeenkomst voor de werkgroepen gepland waarin gekeken wordt naar het teeltseizoen 2005 en wordt de frequentie van de werkgroepbijeenkomsten vastgesteld.

ARTIKEL